

жливе досягнення успіху в навчанні, педагогічній діяльності, сімейних стосунках і в житті загалом.

Насправді процес самовиховання виявляється менш алгоритмічним і струнким, цілісним. За допомогою самовиховання педагог керує своїм професійним становленням та розвитком, саме за його допомоги багато в чому досягає високого рівня професіоналізму.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Грищенко С. Самовизначення, самоствердження та самооцінка у структурі самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери. *Самовдосконалення майбутніх фахівців соціальної сфери* : монографія. Чернігів : ЧНПУ. 2011. С. 140–186.
2. Бойко А. Наукові пошуки у вихованні майбутнього вчителя : творчість, ефективність, професійне самовдосконалення впродовж життя. *Виховання людини: нове і вічне. Техсервіс*. Полтава. 2006. С. 314–388.
3. Бойко А. Самовиховання вчителя як чинник вдосконалення педагогічної майстерності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Київ. 2009. Вип. 3(27). ч. 2. С. 7–10.
4. Боришевський М. Психологія виховання та самовиховання особистості. *Його ж особистість у вимірах самосвідомості* : монографія. Суми : Еллада. 2012. С. 460–497.

REFERENCES

1. Hryshchenko, S. (2011). Samovyznachennya, samoстверdzhennya ta samootsinka u strukturi samovdoskonalennya maybutnikh fakhivtsiv sotsial'noyi sfery [Self-determination, self-affirmation and self-esteem in the structure of self-improvement of future specialists in the social sphere].

Samovdoskonalennya maybutnikh fakhivtsiv sotsial'noyi sfery : monohrafiya. Chernihiv : CHNPU. S. 140–186 [in Ukrainian]

2. Boyko, A. (2006). Naukovi poshuky u vykhovanni maybutn'oho vchytelya : tvorchist', efektyvnist', profesiyne samovdoskonalennya vprodovzh zhyttya [Scientific research in the education of future teachers: creativity, efficiency, professional self-improvement throughout life]. *Vykhovannya lyudyny: nove i vichne. Tekhservis*. Poltava. S. 314–388 [in Ukrainian]

3. Boyko, A. (2009). Samovykhovannya vchytelya yak chynnuk vdoskonalennya pedahohichnoyi maysternosti [Teacher self-education as a factor in improving pedagogical skills]. *Visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivivs'kyu politekhnichnyu instytut»*. Kyiv: Politekhnik. № 3(27). ch. 2. S. 7–10. [in Ukrainian]

4. Boryshevs'kyu, M. (2012). Psykholohiya vykhovannya ta samovykhovannya osobystosti [Psychology of education and self-education of the individual]. *Osobystist' u vymirakh samosvidomosti: monohraf*. Sumy: Ellada. S. 460–497. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БАДЮЛ Людмила – старший викладач кафедри іноземних мов Одеського національного економічного університету.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів, формування компетентностей майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BADIUL Liudmila – Senior teacher, Department of Foreign Languages Odesa National Economic University.

Scientific interests: professional training of future teachers, formation of competencies of future teachers.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2026 р.

Стаття прийнята до друку 12.03.2026 р.

УДК 37.011.3-051:373.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-133-139

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

БІЛАН Валентина –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6615-5211>
e-mail: valentinaandreevna72@gmail.com

БЕВЗЮК Марина –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7093-9932>
e-mail: m.s.bevzyuk@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗВО

У статті здійснено комплексний аналіз проблеми формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення теоретичної та практичної діяльності засобами інформаційних технологій у закладах вищої освіти. Актуальність дослідження зумовлена сучасними тенденціями цифровізації освітнього простору, підвищенням вимог до професійної компетентності педагогічних працівників та необхідністю ефективної інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у процес підготовки фахівців дошкільної освіти.

У роботі уточнено сутність поняття «готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності» як інтегративної характеристики особистості, що охоплює мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний та рефлексивно-оцінний компоненти. Розкрито зміст кожного з компонентів та визначено їх роль у забезпеченні ефективної професійної діяльності вихователя в умовах цифрового освітнього середовища.

Проаналізовано дидактичний потенціал інформаційних технологій як засобу підвищення якості теоретичної підготовки та практичної спрямованості навчання. Особливу увагу приділено використанню цифрових освітніх ресурсів, мультимедійних засобів, онлайн-платформ, інтерактивних методів навчання та елементів змішаного й дистанційного навчання у процесі професійної

підготовки майбутніх вихователів. Обґрунтовано значення інформаційних технологій для розвитку ключових і фахових компетентностей, зокрема цифрової, комунікативної, методичної та інноваційної.

Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування готовності майбутніх вихователів, серед яких: цілеспрямована інтеграція інформаційних технологій у зміст освітніх компонентів, створення інформаційно-освітнього середовища у ЗВО, застосування практико-орієнтованих завдань, активізація самостійної роботи здобувачів освіти, формування позитивної мотивації до використання ІКТ у професійній діяльності.

Окреслено результати, які свідчать про підвищення рівня сформованості професійної готовності майбутніх вихователів за умов системного використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Наголошено на важливості поєднання теоретичних знань із практичними вміннями та навичками застосування ІКТ у роботі з дітьми дошкільного віку.

Зроблено висновок, що впровадження інформаційних технологій у професійну підготовку майбутніх вихователів сприяє підвищенню якості освітнього процесу, розвитку їхньої професійної мобільності, творчого потенціалу та готовності до інноваційної педагогічної діяльності в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: готовність до професійної діяльності, майбутні вихователі, заклад дошкільної освіти, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, професійна підготовка, цифрова компетентність.

BILAN Valentyna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, psychology, primary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6615-5211>

e-mail: valentinaandreevna72@gmail.com

BEVZIUK Maryna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, psychology, primary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7093-9932>

e-mail: m.s.bevzyuk@gmail.com

PREPARING FUTURE PRESCHOOL TEACHERS FOR THEORETICAL AND PRACTICAL ACTIVITIES USING INFORMATION TECHNOLOGY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

This article presents a comprehensive analysis of the issue of preparing future preschool educators to engage in theoretical and practical activities using information technologies in higher education institutions. The relevance of the study is determined by current trends in the digitalization of the educational space, increasing demands on the professional competence of educators, and the need for effective integration of information and communication technologies into the process of training preschool education specialists.

The paper clarifies the essence of the concept of “readiness of future preschool teachers for professional activity” as an integrative personality characteristic encompassing motivational-value, cognitive, operational-activity, and reflective-evaluative components. The content of each component is revealed, and their role in ensuring the effective professional activity of educators in a digital educational environment is defined.

The didactic potential of information technologies as a means of improving the quality of theoretical training and the practical orientation of education is analyzed. Particular attention is paid to the use of digital educational resources, multimedia tools, online platforms, interactive teaching methods, and elements of blended and distance learning in the process of professional training for future educators. The significance of information technologies for the development of key and professional competencies, in particular digital, communicative, methodological, and innovative competencies, is substantiated.

The pedagogical conditions for effectively developing the readiness of future educators have been identified and theoretically substantiated, including: the purposeful integration of information technologies into the content of educational components, the creation of an information-educational environment in higher education institutions, the use of practice-oriented tasks, the promotion of independent work by students, and the development of positive motivation to use ICT in professional activities.

The results indicate an increase in the level of professional readiness of future educators under conditions of systematic use of information technologies in the educational process. The importance of combining theoretical knowledge with practical skills and abilities in applying ICT in working with preschool-aged children is emphasized.

It is concluded that the integration of information technologies into the professional training of future educators contributes to improving the quality of the educational process, developing their professional mobility, creative potential, and readiness for innovative pedagogical activities in the context of a modern preschool education institution.

Key words: readiness for professional practice, future early childhood educators, preschool education institutions, information technology, information and communication technology, professional training, digital literacy.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. У сучасних умовах розвитку суспільства, що характеризуються глибокими соціально-економічними трансформаціями та процесами цифровізації, відбувається суттєва модернізація системи професійної підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти. Ці зміни зумовлюють необхідність підготовки конкурентоспроможного вихователя нового типу, здатного забезпечити гармонійний, всебічний розвиток дитини дошкільного віку на кожному етапі її життєдіяльності, а також ефективно діяти в умовах динамічного освітнього середовища.

Нормативно-правову основу модернізації професійної підготовки педагогічних кадрів становлять Закони України «Про освіту» [12], «Про вищу освіту» [11], Національна стратегія розвитку освіти в Україні, а також державні програми розвитку дошкільної освіти [3,8]. У зазначених документах акцентовано увагу на необхідності оновлення змісту та технологій професійної підготовки у закладах вищої освіти, орієнтації на розвиток особистісного потенціалу майбутнього фахівця, формування його професійної компетентності, здатності до самореалізації та безперервного професійного зростання.

Сучасний вихователь має бути не лише носієм фахових знань і методичних умінь, але й володіти цифровою компетентністю, здатністю ефективно використовувати інформаційні ресурси, організовувати освітній процес із застосуванням інноваційних технологій, а також адаптуватися до швидких змін у цифровому середовищі. Водночас практика підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти засвідчує наявність низки суперечностей між зростаючими вимогами до професійної діяльності вихователя та недостатнім рівнем сформованості готовності здобувачів освіти до використання інформаційних технологій у професійній діяльності.

Зокрема, спостерігається суперечність між потребою впровадження сучасних інформаційних технологій у освітній процес закладів дошкільної освіти та недостатньою методичною підготовкою майбутніх вихователів до їх практичного застосування; між наявністю значного потенціалу інформаційних технологій і недостатнім рівнем їх інтеграції у зміст професійної підготовки у ЗВО; між необхідністю формування цілісної професійної готовності та фрагментарністю використання цифрових засобів у навчальному процесі [1].

У зв'язку з цим особливого значення набуває організація освітнього процесу у закладах вищої освіти, спрямована на формування у майбутніх вихователів системи ґрунтовних знань, практичних умінь і навичок, а також готовності до здійснення різних видів професійної діяльності. Йдеться, зокрема, про здатність організовувати освітню діяльність дітей дошкільного віку, використовувати сучасні педагогічні технології, забезпечувати розвиток ігрової, пізнавальної, комунікативної та творчої активності дошкільників.

Водночас сучасний етап розвитку освіти в Україні позначений активним упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, що суттєво змінює підходи до організації освітнього процесу як у закладах дошкільної освіти, так і у закладах вищої освіти. Цифровізація освіти зумовлює підвищення вимог до рівня цифрової компетентності педагогів, їх здатності використовувати інформаційні технології у професійній діяльності, інтегрувати цифрові ресурси у навчально-виховний процес та забезпечувати інноваційний характер освітньої діяльності [2].

Отже, в умовах цифрової трансформації освіти особливої актуальності набуває проблема формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до теоретичної та практичної діяльності із застосуванням інформаційних технологій. Це потребує переосмислення змісту професійної підготовки у закладах вищої освіти, пошуку ефективних педагогічних умов, форм і методів навчання, що забезпечують інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь та сприяють формуванню конкурентоспроможного фахівця дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності, зокрема із застосуванням інформаційних технологій, є предметом активних наукових досліджень у вітчизняній та зарубіжній педагогіці. Аналіз сучасних наукових праць засвідчує багатовекторність підходів до розуміння сутності професійної готовності, її структури, змісту та умов формування.

Теоретичні засади професійної підготовки педагогів, зокрема формування їхньої готовності до діяльності, розкрито у працях українських і зарубіжних учених, де готовність розглядається як інтегративна характеристика особистості, що включає систему знань, умінь, навичок, мотивацій та ціннісних орієнтацій. Значний внесок у дослідження професійної компетентності педагогів зробили такі науковці, як І. Зязюн, Н. Кузьміна, які обґрунтували структуру та зміст професійної підготовки педагога.

Зазначимо, що теоретико-методологічну основу практичної підготовки вихователя становлять фундаментальні дослідження Л. Артемової, А. Богуш, О. Кононко, Т. Поніманської, Н. Лисенко, О. Савченко та ін.

Окремий напрям досліджень пов'язаний із вивченням готовності педагогів до використання інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, у працях сучасних учених акцентується увага на необхідності формування ІКТ-компетентностей як складової професійної підготовки. Так, у дослідженні М. Носка, О. Мехед та Д. Мехеда підкреслюється, що ІКТ-компетентності є важливим компонентом професійної підготовки майбутніх педагогів та умовою ефективної інтеграції сучасних технологій в освітній процес [8].

Проблема готовності педагогів до використання освітніх та інноваційних технологій розглядається також у контексті визначення чинників, що впливають на її формування. Дослідження свідчать, що готовність майбутніх педагогів до використання освітніх технологій є актуальною проблемою педагогічної науки та практики, що потребує системного підходу до її формування у процесі професійної підготовки.

Актуальність досліджень посилюється у зв'язку з цифровізацією освіти. Зокрема, у працях О. Вашак та О. Павленка розкрито педагогічні умови цифровізації освітнього процесу у закладах дошкільної освіти, що передбачають активне використання інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток цифрової компетентності вихователів та впровадження інноваційних форм і методів навчання.

Суттєвий внесок у дослідження проблеми формування готовності педагогів до застосування ІКТ зроблено М. Наровлянською, яка обґрунтовує структурно-функціональну модель готовності, що включає мотиваційний, інформаційно-компетентнісний, методичний і діяльнісний компоненти. Це свідчить про комплексний характер підготовки педагогів до використання цифрових технологій у професійній діяльності [7].

Питання підготовки майбутніх вихователів до впровадження інноваційних та інтерактивних технологій у дошкільній освіті досліджує Л. Токар, яка розглядає цей процес як цілісну систему, що поєднує знання, уміння, цінності та здатність до саморозвитку, визначаючи його як основу професійної готовності майбутнього фахівця [14].

Крім того, у сучасних дослідженнях (О. Овчарук та ін.) підкреслюється важливість формування готовності педагогів до використання ІКТ в умовах сучасних викликів, зокрема дистанційного навчання та кризових ситуацій, що вимагає від фахівців високого рівня цифрової грамотності та адаптивності.

Отже, аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що проблема формування готовності

майбутніх вихователів до професійної діяльності засобами інформаційних технологій є достатньо розробленою у теоретичному аспекті, однак потребує подальшого дослідження в напрямі визначення ефективних педагогічних умов, методів і засобів її формування у закладах вищої освіти з урахуванням сучасних вимог цифрового освітнього середовища.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здійснення теоретичної й практичної професійної діяльності із використанням інформаційних технологій у процесі навчання в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Проблема підвищення рівня професійної підготовки майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти є однією з ключових у сучасній педагогічній науці та практиці. Її багатоаспектність зумовлює значну увагу науковців до різних підходів щодо її розв'язання, оскільки рівень професійної компетентності вихователя виступає важливою передумовою формування особистості дошкільника, здатного до успішної самореалізації в подальшому житті.

У сучасній психолого-педагогічній науці поняття «готовність до професійної діяльності» розглядається як складне інтегративне утворення, що поєднує особистісні якості, систему знань, умінь, навичок і мотиваційно-ціннісних установок, необхідних для ефективного виконання професійних функцій. У контексті підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти це поняття набуває особливої значущості, оскільки передбачає здатність до організації освітнього процесу, продуктивної взаємодії з дітьми, батьками та колегами, а також до впровадження інноваційних педагогічних технологій.

У наукових дослідженнях (І. Бех, Н. Кузьміна, О. Дубасенюк, С. Гончаренко) готовність трактується не лише як результат професійної підготовки, а як динамічний стан особистості, що формується у процесі навчання та практичної діяльності й виявляється у здатності майбутнього фахівця свідомо та відповідально реалізовувати професійні функції. Так, І. Зязюн визначає професійну готовність педагога як інтеграцію професійних знань, педагогічної майстерності, ціннісних орієнтацій та особистісних якостей, що забезпечують результативність педагогічної діяльності. Натомість Н. Кузьміна розглядає її як сукупність професійно значущих якостей, які забезпечують ефективність навчально-виховного процесу, акцентуючи увагу на ролі педагогічних здібностей і досвіду.

Дослідження Г. Беленької демонструють, що готовність майбутніх вихователів формується у процесі фахової підготовки та передбачає сформованість професійної компетентності, здатність до саморозвитку й упровадження інновацій у практику дошкільної освіти. Аналіз наукових праць засвідчує, що пріоритетом сучасної системи вищої освіти є підготовка конкурентоспроможного фахівця, яка базується на формуванні цілісної готовності студентів, що охоплює засвоєння теоретичних знань, розвиток практичних умінь, творчих здібностей і професійно значущих якостей [1].

Особливої актуальності в умовах модернізації системи освіти набуває формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти здатності до

безперервного навчання, саморозвитку та ефективного використання інтерактивних педагогічних технологій. Теоретичні й практичні аспекти впровадження інтерактивних технологій у систему професійної підготовки педагогів висвітлено у працях О. Пометун, Л. Пироженко, О. Комар, які обґрунтовують їхній значний потенціал у формуванні активної, суб'єктної позиції здобувачів освіти.

У цьому контексті важливим є не лише оволодіння системою теоретичних знань, а й формування готовності до їх практичного застосування в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Науковці наголошують на необхідності посилення практичної спрямованості професійної підготовки майбутніх педагогів, а також створення сучасного інформаційно-освітнього середовища, що сприятиме розвитку їхньої здатності до самоосвіти, саморозвитку та професійного самовдосконалення.

Ефективність професійної підготовки значною мірою зумовлюється сформованістю у здобувачів освіти цілісного уявлення про структуру освітньої діяльності, що передбачає усвідомлення її мети, змісту, методів і форм організації. Це забезпечує розвиток здатності майбутніх вихователів до проєктування та реалізації освітнього процесу, обґрунтованого вибору оптимальних методів і форм організації освітньо-практичної діяльності, спрямованої на забезпечення якісного засвоєння дітьми освітнього матеріалу.

У сучасних наукових дослідженнях і педагогічній практиці ґрунтовно висвітлено основні напрями впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність закладів дошкільної освіти. ІКТ розглядаються як ефективний засіб підвищення якості освітнього процесу, що сприяє його оптимізації та результативності; як інструмент всебічного розвитку особистості дитини дошкільного віку через активізацію її пізнавальної діяльності; як важливий компонент інформаційно-методичного забезпечення та організації освітнього процесу; як засіб налагодження ефективної взаємодії між усіма його учасниками; а також як ресурс для здійснення педагогічного моніторингу, контролю й корекції результатів освітньої діяльності.

Зокрема, у наукових працях З. Дорошенко акцентується увага на особливостях моделювання інформаційно-комунікаційного середовища в закладах дошкільної освіти. Дослідниця підкреслює, що його провідною метою є створення умов для виховання здорової, гармонійно та всебічно розвиненої, соціально активної, відповідальної й творчої особистості дитини дошкільного віку [4].

У дослідженні С. Семчук виокремлено та науково обґрунтовано основні складові інформаційно-комунікаційного середовища закладу дошкільної освіти, серед яких: багатофункціональна медіатека, Інтернет-бібліотека, інформаційний або редакційно-видавничий центр, систематизований каталог інформаційних баз даних, а також структурована електронна бібліотека методичних матеріалів, що охоплює пошукові, дослідницькі та експериментальні розробки з різних освітніх напрямів [13].

Водночас ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільній освіті можливе лише за умови належного рівня педагогічної готовності вихователя. Це передбачає не тільки технічне володіння цифровими засобами, а й

здатність до їх доцільного педагогічного застосування відповідно до цілей освітнього процесу, вікових та індивідуальних особливостей дітей. Важливими складовими є також уміння організувати інтерактивну взаємодію, забезпечувати зворотний зв'язок, підтримувати пізнавальну активність кожної дитини з урахуванням її емоційних, соціальних і когнітивних потреб.

Такий комплексний підхід сприяє підвищенню мотивації дітей до пізнання, розвитку їхніх когнітивних, комунікативних і соціальних умінь, формуванню критичного мислення та творчої активності.

Узагальнення наукових підходів дає підстави трактувати готовність майбутніх вихователів до професійної діяльності як інтегративну характеристику особистості, що охоплює систему взаємопов'язаних компонентів і забезпечує ефективність здійснення педагогічної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Мотиваційний компонент відображає спрямованість особистості на педагогічну діяльність, систему професійних мотивів, ціннісних орієнтацій і установок. Він передбачає усвідомлення соціальної значущості професії вихователя, стійкий інтерес до роботи з дітьми, готовність до професійного саморозвитку. Крім того, мотиваційний компонент тісно пов'язаний із психологічною готовністю до змін і адаптації. Науковець О. Пометун відзначає, що страх перед новими технологіями та невпевненість у власних цифрових навичках можуть значно знижувати мотивацію вихователів. Тому важливим є створення умов для підтримки, підвищення самооцінки і формування позитивного ставлення до ІКТ через тренінги, наставництво та колективну підтримку [10].

Когнітивний компонент педагогічної готовності до використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) передбачає системні знання педагога щодо психолого-педагогічних особливостей розвитку дітей, закономірностей їх навчальної діяльності та можливостей цифрових технологій як засобу підтримки освітнього процесу. У роботі з дітьми це включає знання принципів диференціації навчання, адаптації навчальних матеріалів до вікових і індивідуальних особливостей дошкільників, а також методів стимулювання пізнавальної активності, формування когнітивних і комунікативних навичок та розвитку творчих здібностей.

Операційно-діяльнісний компонент передбачає практичні навички володіння ІКТ, уміння адаптувати та інтегрувати цифрові ресурси в освітній процес, з урахуванням індивідуальних потреб дитини.

Рефлексивно-оцінний компонент передбачає здатність до самоаналізу, самооцінки результатів власної педагогічної діяльності із застосуванням ІКТ, їх корекції та подальшого вдосконалення. Н. Морзе зазначає, що рефлексивний компонент забезпечує здатність педагога не лише критично оцінювати результати застосування ІКТ, а й планувати подальше професійне зростання, опираючись на аналіз власного досвіду та сучасних освітніх тенденцій [6].

З урахуванням окреслених компонентів особливого значення набуває організація практичної підготовки студентів, що забезпечує їх поетапне включення у професійну діяльність.

Наявність ІКТ не є достатньою умовою для покращення освітнього процесу. Саме педагогічна

практика виступає невід'ємною складовою освітнього процесу, оскільки забезпечує органічне поєднання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти з практичною діяльністю та є одним із ключових чинників формування професійної готовності. Вона сприяє розвитку педагогічного мислення, професійної рефлексії, навичок ефективної роботи в колективі, а також компетентності у взаємодії з дітьми, батьками та колегами.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у ЗДО сприяє створенню інтерактивного навчального середовища, розвитку когнітивних, комунікативних і соціальних навичок дітей, стимулює їхню пізнавальну активність та творчу діяльність.

Педагогічна практика та професійний досвід вихователів закладів дошкільної освіти істотно впливають на рівень і доцільність використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. Характер застосування ІКТ вихователем визначає ефективність організації пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку та сприяє підвищенню рівня їхнього розвитку. Водночас результативність освітнього процесу в ЗДО забезпечується через налагодження змістовної педагогічної взаємодії між вихователем і дітьми, глибоке розуміння вихователем освітніх напрямів дошкільної освіти, а також наявність належного професійного досвіду [5].

Педагогічна практика забезпечує інтеграцію теоретичних знань і практичних умінь майбутніх вихователів, зокрема у сфері використання ІКТ. Вона дозволяє студентам:

- опанувати цифрові інструменти (інтерактивні дошки, планшети, навчальні додатки);
- адаптувати навчальні матеріали до віку та індивідуальних особливостей дітей;
- реалізувати диференційований та індивідуалізований підхід;
- організувати зворотний зв'язок та підтримку дітей;
- аналізувати ефективність застосування ІКТ у навчальному процесі.

Ефективне використання ІКТ потребує високого рівня педагогічної готовності, що включає не лише технічні навички, а й здатність інтегрувати цифрові технології у освітній процес, стимулювати пізнавальну активність дітей і формувати їхні компетентності.

Зазначене передбачає цілеспрямований розвиток у майбутніх вихователів умінь організувати освітній процес на засадах партнерської взаємодії, активізувати пізнавальну діяльність дітей, а також обґрунтовано добирати й ефективно застосовувати різноманітні інтерактивні форми, методи та засоби навчання. Особливого значення в цьому контексті набуває формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних педагогічних технологій у процесі педагогічної практики.

Поєднання педагогічної практики та ІКТ сприяє розвитку професійної компетентності майбутніх вихователів, формуванню педагогічного мислення, готовності до інноваційної діяльності та підвищує якість дошкільної освіти.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Формування готовності майбутніх

вихователів ЗДО до теоретичної та практичної діяльності з використанням ІКТ передбачає інтеграцію мотиваційно-ціннісних, когнітивних, операційно-діяльнісних та рефлексивно-оцінних компонентів. Використання ІКТ у навчальному процесі сприяє адаптації матеріалів до індивідуальних потреб дітей, організації диференційованого навчання та активізації пізнавальної діяльності. Цілеспрямований розвиток умінь організовувати партнерський освітній процес, обґрунтовано обирати інтерактивні форми та методи навчання забезпечує ефективну підготовку компетентного та інноваційно орієнтованого фахівця для сучасного закладу дошкільної освіти.

Перспективними напрямками подальших досліджень є створення адаптивних моделей навчання, які враховують рівень цифрової грамотності студентів та специфіку роботи в різних типах закладів дошкільної освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : [б. в.], 2011. 320 с.
2. Биков В. Ю. Цифрова трансформація освіти і науки: теорія і практика. Київ : ІТЗН НАПН України, 2018. 432 с.
3. Державна цільова соціальна програма розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=629-2011-%EF> (дата звернення: 20.03.2026).
4. Дорошенко З. П. Можливості моделювання інформаційно-освітнього середовища дошкільного навчального закладу. *Дошкільна освіта*. 2010. № 3(29). С. 48–53.
5. Кучай А. І. Активізація освітньої діяльності через упровадження інтерактивних технологій. *Вісник гуманітарного наукового товариства*. Черкаси. 2018. Вип. 18. С. 112–115.
6. Морзе Н. В. Компетентнісний підхід до формування ІКТ-компетентності вчителя. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. № 6 (68). С. 1–14.
7. Наровлянська М. Д. Структурно-функціональна модель формування готовності педагогів закладів позашкільної освіти до застосування інформаційно-комунікаційних технологій. *Проблеми природничо-математичної, технологічної та професійної освіти*. 2025. № 2. С. 45–53.
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. URL: http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf
9. Носко М. О., Мехед О. Б., Мехед Д. Б. Формування ІКТ-компетентності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. 2020. № 164. С. 45–49.
10. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
11. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (ред. станом на 27.07.2017) [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
12. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2026).
13. Семчук С. Комп'ютерно-розвивальне середовище як складова педагогічного процесу дошкільного навчального закладу. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи : зб. наук. праць / за ред. В. М. Мадзігона*. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2015. Вип. 1(14). С. 18–23.
14. Токар Л. В. Підготовка майбутніх вихователів до використання інноваційних технологій у закладах дошкільної освіти. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2020. 220 с.

REFERENCES

1. Bielienka, H. V. (2011). Formuvannya profesijnoyi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelya doshkil'noho

navchal'noho zakladu [Formation of professional competence of a modern preschool teacher]. Kyiv. 320 s. [in Ukrainian]

2. Bykov, V. Yu. (2018). Tsfirova transformatsiya osvity i nauky: teoriya i praktyka [Digital transformation of education and science: theory and practice]. Kyiv: IITZN NAPN Ukrainy. 432 s. [in Ukrainian]

3. Derzhavna tsil'ova sotsial'na prohrama rozvytku doshkil'noyi osvity na period do 2017 roku [State targeted social program for the development of preschool education until 2017] (n.d.) [Electronic resource]. URL: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=629-2011-%EF> [in Ukrainian]

4. Doroshenko, Z. P. (2010). Mozhyvosti modelyuvannya informatsiyno-osvitn'oho seredovyscha doshkil'noho navchal'noho zakladu [Possibilities of modeling the informational-educational environment of a preschool institution]. *Doshkil'na osvita*. 3(29). S. 48–53. [in Ukrainian]

5. Kuchai, A. I. (2018). Aktyvizatsiya osvitynoyi diyal'nosti cherez uprovadzhennya interaktyvnykh tekhnolohiy [Activation of educational activity through the implementation of interactive technologies]. *Visnyk humanitarnoho naukovoho tovarystva*. №18. S. 112–115. [in Ukrainian]

6. Morze, N. V. (2018). Kompetentnisnyy pidkhid do formuvannya IKT-kompetentnosti vchytelya [Competence-based approach to forming teachers' ICT competence]. *Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya*. 6(68). S. 1–14. [in Ukrainian]

7. Narovlianska, M. D. (2025). Structural-functional model of forming readiness of extracurricular education teachers to use information and communication technologies. *Problems of Natural-Mathematical, Technological, and Professional Education*. №2. S. 45–53. [in Ukrainian]

8. Natsional'na stratehiya rozvytku osvity v Ukraini na 2012–2021 roky [National strategy for education development in Ukraine for 2012–2021] (n.d.) [Electronic resource]. URL: http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf [in Ukrainian]

9. Nosko, M. O., Mekhed, O. B., & Mekhed, D. B. (2020). Formuvannya IKT-kompetentnosti maybutnikh pedahohiv u protsesi profesijnoyi pidgotovky [Formation of ICT competence of future teachers in professional training]. *Visnyk Chernihiv's'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu*. №164. S. 45–49. [in Ukrainian]

10. Pometun, O. I., & Pyrozhenko, L. V. (2004). Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya [Modern lesson: interactive learning technologies]. Kyiv: A.S.K. 192 s. [in Ukrainian]

11. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 № 1556-VII (red. stanom na 27.07.2017) [On higher education: Law of Ukraine] (n.d.) [Electronic resource]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian]

12. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine] (n.d.) [Electronic resource]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]

13. Semchuk, S. (2015). Komp'yuterno-rozvyval'ne seredovyshe yak skladova pedahohichnoho protsesu doshkil'noho navchal'noho zakladu [Computerized developmental environment as a component of the pedagogical process in preschool education]. In V. M. Madzihon (Ed.), *Pedahohichni innovatsiyi: ideyi, realiyi, perspektyvy: zb. nauk. prats* Kyiv: Instytut obdarovanoi dytyny NAPN Ukrainy. Vol. 1(14). S. 18–23. [in Ukrainian]

14. Tokar, L. V. (2020). Pidgotovka maybutnikh vykhovateliv do vykorystannya innovatsiynykh tekhnolohiy u zakladakh doshkil'noyi osvity [Training future preschool teachers to use innovative technologies in preschool institutions]. *Vinnytsia: VDPU im. M. Kotsyubyn's'koho*. 220 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

БІЛАН Валентина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів.

БЕВЗЮК Марина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології, початкової,

дошкільної освіти та управління закладами освіти Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх педагогів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

BILAN Valentyna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, psychology, primary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University.

Scientific c interests: professional training of future specialists.

BEVZIUK Maryna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy, psychology, primary, preschool education and management of educational institutions, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian University.

Scientific c interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 04.03.2026 р.

Стаття прийнята до друку 16.03.2026 р.

УДК 37.015.3:159.954.3:159.925:316.77

DOI: 10.36550/2415-7988-2026-1-223-139-142

ISSN 2415–7988 (Print) ISSN 2521–1919 (Online)

БОРИДКО Ольга –

асистент кафедри української мови
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3455-656X>
e-mail: olga.boridkoo@gmail.com

ЧАЙКОВСЬКА Ульяна –

асистент кафедри української мови
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4833-5593>
e-mail: ulyanaachaikovska@gmail.com

ВЕРБАЛЬНА ТА НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті здійснено ґрунтовне дослідження вербальної та невербальної комунікації як важливих складових освітнього процесу та необхідних умов ефективної педагогічної взаємодії. Актуальність теми зумовлена зростанням ролі комунікативних умінь педагога в умовах модернізації освіти, цифровізації навчання та орієнтації на особистісно зорієнтований підхід. Увагу зосереджено на теоретичному осмисленні комунікації як багатовимірного процесу обміну інформацією, смислами та емоційними станами між учасниками освітнього середовища.

У роботі розкрито зміст і функції вербальної комунікації в навчальній діяльності, зокрема її значення у формуванні знань, розвитку мислення, мовленнєвої культури та навчальної мотивації здобувачів освіти. Проаналізовано особливості педагогічного мовлення, його логічну структурованість, доступність, емоційну насиченість та відповідність віковим і індивідуальним особливостям учнів. Наголошено на ролі мовлення як засобу управління навчальною діяльністю, організації пізнавальної активності та встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі навчання.

Окрему увагу приділено невербальній комунікації як важливому елементу педагогічної взаємодії. Розглянуто основні види невербальних засобів спілкування, зокрема міміку, жести, пантоміміку, позу, зоровий контакт, інтонаційні характеристики мовлення та просторову організацію освітнього середовища. Обґрунтовано їхній вплив на емоційний стан учнів, рівень довіри до викладача, сприйняття та інтерпретацію навчальної інформації. Підкреслено, що невербальні сигнали часто виконують регулятивну та мотиваційну функції, сприяючи створенню сприятливого психологічного клімату в навчальній групі.

У статті також проаналізовано взаємозв'язок вербальної та невербальної комунікації в освітньому процесі та доведено, що їх узгоджене використання підвищує ефективність навчання. Зазначено, що невідповідність між словесним повідомленням і невербальною поведінкою педагога може знижувати рівень засвоєння матеріалу та негативно впливати на навчальну мотивацію. Окреслено особливості комунікативної взаємодії в умовах дистанційного та змішаного навчання, де значення невербальних засобів зазнає трансформації, але не втрачає своєї важливості.

Ключові слова: вербальна комунікація, невербальна комунікація, освітній процес, педагогічна взаємодія, педагогічне спілкування, комунікативна компетентність педагога, навчальна мотивація, психологічний клімат, ефективність навчання, професійна діяльність викладача.

BORIDKO Olga –

Assistant of the Department of Ukrainian Language
Higher Education Institution «Podillia State University»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3455-656X>
e-mail: olga.boridkoo@gmail.com

CHAIKOVSKA Uliana –

Assistant of the Department of Ukrainian Language
Higher Education Institution «Podillia State University»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4833-5593>
e-mail: ulyanaachaikovska@gmail.com

VERBAL AND NONVERBAL COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The article provides a comprehensive study of verbal and nonverbal communication as essential components of the educational process and necessary conditions for effective pedagogical interaction. The relevance of the topic is determined by the increasing role of teachers' communicative skills in the context of educational modernization, digitalization of learning, and orientation toward a learner centered